

De geweldloze weg van Jezus van Nazaret

We kennen allemaal het woord: “Gij hebt gehoord dat er gezegd is: Oog om oog, tand om tand. Maar ik zeg u geen weerstand te bieden aan het onrecht, doch als iemand u op de rechterwang slaat, keer hem dan ook de andere toe. En als iemand u voor het gerecht wil dagen en uw onderkleed afnemen, laat hem dan ook het bovenkleed. En als iemand u vordert één mijl met hem te gaan, ga er dan twee met hem. Geef aan wie u vraagt en wend u niet af als iemand van u lenen wil. Gij hebt gehoord dat er gezegd is: gij zult uw naaste beminnen en uw vijand haten. Maar ik zeg u: Bemint uw vijanden en bidt voor wie u vervolgen, opdat gij kinderen moogt worden van uw Vader in de hemel, die immers de zon laat opgaan over slechten en goeden en het laat regenen over rechtvaardigen en onrechtvaardigen.” (Mattëus 5, 38-45)

Zo heet het in de Bergrede, de eerste van de vijf grote redevoeringen die deze evangelist componeerde – volgens de vertaling van de Willibrordbijbel, 1978. In de Nieuwe Bijbelvertaling (NBV) van 2005 is er – gelukkig! – geen sprake meer van “geen weerstand bieden aan het onrecht”, daar werd het: “ik zeg jullie je niet te verzetten tegen wie kwaad doet.”¹ En zo ook in de Bijbel in Gewone Taal (2014): “Verzet je niet tegen iemand die jou kwaad doet.”

Moeten we onrecht dan laten gebeuren? Moeten we lijdzaam toezien als iemand ons (of iemand anders) kwaad doet? Bereid zijn om als een lam naar de slachtbank geleid te worden? “Geen kwaad met kwaad vergelden” lijkt geïnterpreteerd te kunnen worden als een oproep om niets te doen! Alleen ... vergeet men dan die concrete voorstellen die Jezus aan die oproep koppelt: je rechterwang toekeren (en dus niet weglopen), ook je bovenkleed afstaan op de rechtbank (en zo je schuldeiser in zijn blootje zetten), met de bezetter een tweede mijl meegaan (en ook hier dus wie jou onrecht aandoet verrassen in de goede zin).

Het bleef en blijft speculeren over de invulling van die morele oproepen. Tenzij je ze in hun maatschappelijke context van toen plaatst, zoals Etienne Chomé doet in *Tends l'autre joue. Ne rends pas coup pour coup* (Lumen Vitae, 2007), een diepgaande commentaar op Matteüs 5, 38-42. Dan merk je dat Jezus blijkbaar heel realistisch een aantal mogelijke scenario's voor ogen heeft, die achtereenvolgens te maken hebben met (1) gezinssituaties (man-vrouwverhouding en opvoeding), (2) met de rechtbank en (3) met de politieke situatie, de bezetting, die een Romeins soldaat het recht gaf om iemand te vorderen zijn bagage een mijl ver te dragen.

Nog duidelijker wordt het wanneer iemand op het idee komt te onderzoeken hoe Jezus zelf deze aanbevelingen in praktijk bracht! Hoe heeft Jezus dat zelf toegepast? Dan zijn we niet langer bezig met een theorie. En die praktijk van Jezus blijkt duidelijk inspirerend te kunnen werken: “Woorden wekken, voorbeelden trekken!”

Het heeft geduurd tot 2003-2004 voor ik zelf die omslag maakte! Dankzij Benoît en Ariane Thiran-Guibert. In drie sessies rond geweldloosheid (geen geweld plegen op jezelf, geen geweld in de ‘korte relaties’ en geen geweld in de strijd voor rechtvaardigheid en vrede) lazen we met hen het hele Marcusevangelie, vanuit deze invalshoek: we lezen het verhaal van iemand die de strijd aanging tegen wat hij als onrecht ervoer, die besliste om daartegen te strijden op een geweldloze wijze, en die zijn leerlingen de attitudes wilde aanleren die nodig zijn om te kunnen geweldloos strijden.² Ongelooflijk, voor mij, die dan toch al zo'n 35 jaar met het evangelie en verkondiging bezig was, een openbaring! Waarin ik jullie graag wil laten delen.

*Jan Vanden Berghe,
lid van de werkgroep vredesspiritualiteit*

Coverbeeld:

Hommage à Martin Luther King van Alfred Manessier
WikiArt.org (lage resolutie)

Alfred Manessier (1911-1993) was een Frans non-figuratief kunstenaar. Hij maakte schilderijen, litho's, wandtapijten en glasramen. Hij liet zich voor zijn werk onder meer inspireren door de natuur – kleur en licht – en door de rituelen, gezangen en de stilte van de trappisten in Orme, waar hij drie dagen verbleef in volle oorlogstijd. Later maakte hij ook werk rond politieke thema's (Vietnam en het Franco-regime bijv.) en figuren zoals Martin Luther King, Oscar Romero en Dom Helder Camara.

TER INLEIDING

Geweldloosheid

'Geweldloosheid' is een negatief woord, het zegt wat er *niet* is. Daarom is het dus ook weinigzeggend. Slapen, zonnebaden – dat is uiterst geweldloos! De geweldloosheid waar Jezus voor koos – net als Mahatma Gandhi, Martin Luther King en veel anderen sindsdien – is een 'actieve' geweldloosheid. Het gaat bij hen om geweldloosheid in de strijd, in de actie. Het heeft te maken met de houding die men daarbij aanneemt tegenover de tegenstander. De focus van de strijd ligt dan op het onrecht, op "wat niet zou mogen zijn". Je strijdt niet tegen de *tegenstander*, maar tegen het onrecht, tegen de *situatie* die moet veranderen.

Dat betekent dat je de mens in de tegenstander respecteert. Je probeert hem niet klein te krijgen, te *overwinnen*. Je probeert hem te *winnen*, hem tot een medestander te maken – door hem in zijn geweten te raken. Gandhi noemt deze geweldloosheid 'de kracht van de waarheid', *satyagraha*. Je gelooft in de kracht van de waarheid, in de gegrondheid van het verzet. Het gaat immers om de waardigheid van mensen die op het spel staat.

Martin Luther King heeft het over 'de kracht van de liefde'. Het is een vorm van 'houden van je tegenstander'. Precies wat Jezus aanbeveelt in de Bergrede, met de hierboven genoemde concrete voorbeelden. En met het slotwoord in die passage: "Wees dus volmaakt zoals jullie hemelse Vader volmaakt is." (Mt 5,48) Ten minste, als men dit woord 'volmaakt' ook op de juiste manier verstaat! Je zou het kunnen begrijpen als een oproep tot perfectionisme: "wees perfect". Beter kunnen we het verstaan als een oproep om een mens te zijn 'uit één stuk, op één doel gericht'.³ Zoals onze hemelse Vader op één doel gericht is: op vrede op aarde, op goedheid en liefde, op mededogen en erbarmen voor allen.

Het onrecht waartegen Jezus ten strijde trok

Waar kwam de waardigheid van de mens in het gedrang? Het verhaal zegt dat Jezus de tijd genomen heeft voor hij tot actie overging. Hij zou ongeveer dertig geweest zijn en is dus niet over één nacht ijs gegaan. Hij nam de tijd om te *zien* en te *oordelen*, vooraleer hij tot *handelen* overging. Wat zat er fout? Hoe zou het dan moeten zijn? Wie zijn de slachtoffers van dit foute 'systeem'? Wat is de oorzaak, hoe kon het zover komen?

1. Jezus zag een samenleving die mensen uitsluit, marginaliseert: zieken, melaatsen, 'tollenaars en zondaars'.
2. Hij zag dat het de godsdienst was die dit voedde en in stand hield. De godsdienst werkte niet verbindend, maar voedde het wij-zij-denken, in dit geval de overtuiging dat er twee soorten mensen zijn – goede en slechte – en zette de 'goede' mensen aan om de 'slechte' te mijden.
3. Hoe kwam het dat de godsdienst zo slecht functioneerde? Dat had duidelijk te maken met de afwezigheid van een geloof in een God die liefde

is, barmhartigheid en trouw. Een God die niemand afschrijft of uitsluit. Die iedereen telkens opnieuw oproept om 'op te staan', om zelf mens te worden naar Gods beeld – liefdevol, barmhartig en trouw.

4. De eerste slachtoffers hiervan waren natuurlijk zij die daardoor niet meetelden in de samenleving, op wie men neerkeek en die ook vaak van het sociale leven uitgesloten werden: melaatsen, alle zieken en in het bijzonder psychisch zieken (bezetenen), samen met 'tollenaars en zondaars'. Voor hen die dit internaliseerden moest dit wel leiden tot apathie, berusting, aanvaarding, een leven zonder uitzicht: "Zo is het nu eenmaal."
5. Maar dit geloof maakte ook de zogenaamd goede mensen voor een stuk ziek, angstig en onvrij, merkte hij; altijd en overal waren ze er precies alleen maar op bedacht om 'in orde te zijn' met de wet. Hun godsbeeld leek erg op dat van "God ziet mij. Hier vloekt men niet." Een alziende God, een ware bedreiging voor de gemoedsrust.
6. De religieuze leiders waren dus niet alleen 'oorzaak' en 'dader' – zelf waren ze ook 'slachtoffer' van hun godsdienstbeleving! Ook zij durfden zich niet toevertrouwen aan een God die liefde is, barmhartig en trouw. Zij hadden duidelijk de moed niet om niet perfect te zijn!⁴

Jezus' centrale boodschap

Tegenover dit alles komt Jezus met een 'blijde boodschap' – evangelie –, met 'goed nieuws'⁵: God is liefde, barmhartigheid en trouw, en niemand is daarvan uitgesloten. Bij God is niemand voorgoed afgeschreven, elk mens mag zich te allen tijde met vertrouwen tot Hem keren voor een nieuw begin. Het is nooit te laat. Alle mensen – dus ook alle zieken, en de tollenaars en de zondaars – zijn Gods geliefde kinderen en worden uitgenodigd om zich naar de Vader te keren en hun leven op Hem af te stemmen.

Aan dat 'goede nieuws', die blijde boodschap, is uiteraard ook een oproep verbonden. Het is geen vrijblijvend verhaal! Jezus zal voortdurend uitnodigen om met elke mens barmhartig (respectvol, met mededogen) om te gaan, en op die manier mens te worden 'naar Gods beeld en gelijkenis', dit is: zoals de mens bedoeld is.

De twee geboden – God liefhebben en de naaste liefhebben – zijn en blijven voor Jezus onlosmakelijk verbonden. Hij kan ze van elkaar niet scheiden als een schriftgeleerde hem in alle eerlijkheid vraagt wat voor hem het voornaamste, het belangrijkste gebod is. Zo antwoordt Jezus: "Het voornaamste is: 'Luister Israël! De Heer onze God, is de enige Heer; heb de Heer, uw God, lief met heel uw hart en met heel uw ziel en met heel uw verstand en met heel uw kracht.' Het op een na belangrijkste is dit: 'Heb uw naaste lief als uzelf.' Er zijn geen geboden belangrijker dan deze." (Mc 12,29-31)

Wilde hij consequent zijn met zichzelf en met zijn centrale boodschap, dan was Jezus wel aan zichzelf verplicht om respectvol, liefdevol om te gaan met zijn tegenstanders. Het 'goede nieuws' was immers dat God liefde is en barmhartigheid voor elke mens. Dus ook voor zijn tegenstanders! Maar alles wijst erop dat hij dit niet als zijn 'plicht' heeft beleefd, maar als een natuurlijke vanzelfsprekendheid, vanuit zijn verbondenheid, zijn intieme relatie met de Vader van alle mensen ...

Wie waren Jezus' tegenstanders?⁶

De groep waarmee Jezus vanaf het begin in botsing komt, zijn de schriftgeleerden. Jezus neemt het woord in de synagoge, en de mensen "waren diep onder de indruk van zijn onderricht, want hij sprak hen toe als iemand met gezag, niet zoals de schriftgeleerden" (Mc 1,22) Terwijl de schriftgeleerden vanuit hun expertise voortdurend naar teksten uit de Pentateuch verwezen – zo mogen we veronderstellen – viel de vrijheid op waarmee Jezus vanuit zichzelf sprak, vanuit zijn persoonlijke diepste overtuiging en bezieling.

Die schriftgeleerden duiken voortdurend op in het eerste deel van het verhaal. Maar het duurt niet lang voor we ook het woord 'farizeeën' horen (2,24) en kort daarvoor nog 'farizeze schriftgeleerden' (2,16). Terwijl met 'schriftgeleerden' een beroepsgroep wordt aangeduid gaat het bij 'farizeeën' om een strekking, een stroming, een beweging. Letterlijk betekent het woord 'farizeeër': iemand die zich afgescheiden heeft. "Als 'afgezonderden', het 'ware Israël', maken zij een groot onderscheid tussen zichzelf en de menigte, het volk-van-het-land, de 'am ha-arèts', die de voorschriften niet volgen."⁷ Farizeeën kijken vaak neer op hen die de Wet niet kennen – en hem dus ook niet onderhouden. Terwijl het gewone volk toch met een zekere bewondering opkijkt naar hen die zoveel

'weten', zo goed kunnen spreken en vertellen, en zo veeleisend zijn voor zichzelf.

Met hun aandacht voor de Wet moesten de farizeeën en schriftgeleerden wel goede maatjes zijn. Het waren dan ook schriftgeleerden die aan de leiding stonden in farizeze gemeenschappen.⁸ Als op zeker ogenblik schriftgeleerden uit Jeruzalem afkomen om zich met de kwestie 'Jezus' in te laten en een oordeel over hem uit te spreken, dan is het voor hen klinkklaar dat Jezus de Thora, de joodse Wet, niet respecteert. Als Jezus duivels uitdrijft, dan moet het bijgevolg met de hulp van de vorst van de demonen zijn dat hij dit doet! (Mc 3, 22)

Binnen de farizeeën had je evenwel ook nog uiteenlopende stromingen⁹, zodat ze niet allemaal onder één noemer geplaatst kunnen worden. De ene was al strenger en wettischer dan de andere! En dezelfde verscheidenheid vond je ongetwijfeld binnen de groep van de schriftgeleerden. Het is daarom niet onbelangrijk om bijvoorbeeld in Mc 12,38-40, waar Jezus van leer trekt tegen schriftgeleerden, de bijzin te lezen als een beperkende bijzin: "Pas op voor de schriftgeleerden die zo graag in dure gewaden rondlopen en eerbiedig begroet willen worden op het marktplein, en een ereplaats willen in de synagogen en bij feestmaaltijden: ze verslinden de huizen van de weduwen en zeggen voor de schijn lange gebeden op." Niet voor alle schriftgeleerden moet je oppassen! Net ervoor heeft Marcus trouwens een schriftgeleerde ten tonele gevoerd die het met Jezus volkomen eens was (12,28-34)!

Op een bepaald moment komt een andere groep in het vizier, de herodianen. Na de manifeste overtreding van de sabbatswet in de synagoge vermeldt Marcus op het einde: "De farizeeën verlieten de synagoge en gingen meteen met de herodianen overleggen hoe ze hem uit de weg zouden kunnen ruimen." (3,6). In de laatste, beslissende week van Jezus' leven,

Waar was het Jezus van Nazaret om te doen?
Op welk terrein was hij actief?
Wat bracht hij ter discussie?
Waartegen streed hij?
Waarvoor nam hij het op?
Voor wie nam hij het op?

Voor een **godsdiens**t waarin barmhartigheid centraal staat.
Tegen een godsdiens

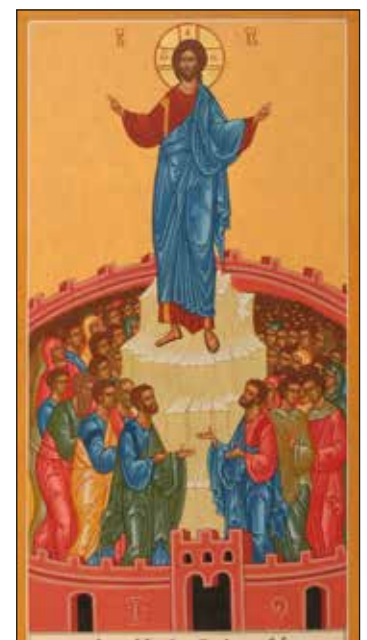
t die mensen verbindt met elkaar.
Tegen een godsdiens

t die mensen vrijmaakt en geneest.
Tegen een godsdiens

t die mensen vrijmaakt en geneest.
Tegen de uitsluiting, het marginaliseren van mensen.

Voor een **mensbeeld** dat weet dat we allen uit dezelfde klei gebakken zijn.
Tegen een mensbeeld dat spreekt van 'goede' en 'slechte' mensen.

Voor een **godsbeeld** dat spreekt van onvoorwaardelijke liefde.
Tegen een godsbeeld dat doet denken aan een scherprechter.

Christus – Detail uit de Icoon van de verzoening van Pax Christi International

verschijnen ze nog eens samen op het toneel (12,13-17). Echte tegenstanders van Jezus zijn ze waarschijnlijk niet, maar wel 'bruikbaar' om de politieke machthebbers in beweging te krijgen, tegen Jezus. Jezus moet immers niet alleen als een religieuze dissident gezien worden; hem uit de weg ruimen zal alleen lukken als ook de politieke machthebbers in hem een gevaar zien. Daarvoor kunnen de herodianen helpen zorgen!

Pas na de 'blijde intocht' in Jeruzalem dagen de hogepriester(s) op, de oudsten en de sadduceeën. Dat zijn degenen die met de tempel te maken hebben, met het hoogste religieuze gezag. Bij de hogepriesters vonden de schriftgeleerden die met Jezus in de clinch lagen natuurlijk gehoor na het 'tempelincident'. Samen zoeken ze naar een mogelijkheid om Jezus uit de weg te ruimen (14,1), en worden ook samen genoemd bij diegenen die hem bespotten aan het kruis (15,31).

Maar ook helemaal op het einde blijkt nog dat niet alle leden van het sanhedrin instemden met wat daar eerder beslist was. Zie wat Jozef van Arimatea doet (15,42-46): "Zijn houding toont aan dat het vonnis van het Sanhedrin niet door alle leden gedragen werd en dat Jezus dus niet massaal door zijn volksgenoten werd veroordeeld."¹⁰

Hoe ging Jezus met zijn tegenstanders om?

Het is niet onbelangrijk er eerst aan te herinneren dat Jezus zich niet op de eerste plaats tot zijn 'tegenstanders' richtte, maar tot de (grootste) slachtoffers. Hij 'deed wat gedaan moest worden': mensen genezen, mensen opnemen in de kring, ze

niet veroordelen. Hij deed dit niet in het verborgene, maar heel publiek. Wat hij als onrecht ervoer legde hij open en bloot op tafel. Om het in een woord te zeggen: hij was ongehoorzaam! Hij ontweek daarbij de confrontatie niet, maar lokte ze uit. En zo duiken zijn tegenstanders op ...

Eerst spreken die niet Jezus zelf aan, maar zijn leerlingen: "Eet hij met tollenaars en zondaars?" (2,16). Jezus heeft het gehoord, zegt Marcus, en dient hen van antwoord. Niet om de feiten te ontkennen of te minimaliseren, maar om zijn gedrag te verantwoorden. Wanneer er wat later al sprake is van een complot om hem uit de weg te ruimen, wijkt hij even uit (3,7), maar kort daarna is hij weer thuis. En elke keer als hij bevroegd wordt door een aantal farizeeën en schriftgeleerden dient hij hen op dezelfde duidelijke manier van antwoord.

In het verhaal van Marcus gebeurt dit telkens als hij op een of andere manier niet handelt volgens de voorschriften van deze schriftgeleerden en farizeeën, in een conflictsituatie. In het evangelie van Lucas krijgen de 'ontmoetingen' met zijn tegenstanders een andere kleur. Daar nodigen ze hem uit aan tafel, om met hem te kunnen discussiëren:

"Een van de Farizeeën nodigde hem uit voor de maaltijd, en toen hij het huis van de Farizeër was binnengegaan, ging hij aan tafel aanliggen." (Lc 7,36)

"Toen hij uitgesproken was, nodigde een Farizeër hem uit voor de maaltijd. Hij ging naar binnen en ging aan tafel aanliggen." (Lc 11,37)

Schriftgeleerden zijn kenners en onderzoekers van de joodse heilige geschriften. Lucas noemt hen ook wel wetgeleerden. Zij bestudeerden met name de vijf boeken van Mozes en legden die uit. De schriftgeleerden waren ook vertegenwoordigd in het sanhedrin.

Farizeeën. Uit de meeste oude bronnen blijkt dat de farizeeën als de sympathiekste Joodse groepering werden gezien. Jezus was zeker geen lid van de farizeese beweging, maar hij had veel met hen gemeen. Een voorbeeld zijn de gelijkenissen, miniverhaaltjes met een humoristische inslag en een 'les' voor het geloof.

Herodianen. Een joodse groepering die in één adem wordt genoemd met de farizeeën. Ze verbonden zich met Herodes Antipas en zouden de Romeinen vriendelijk gezind geweest zijn.

De hogepriester was de enige die in de tempel het allerheiligste mocht betreden. In de hellenistische periode werd de hogepriester steeds meer ook het hoofd van de Joodse gemeenschap. In de Romeinse tijd schafte Herodes de Grote (40-4 v.Chr.) de erfelijkheid van het hogepriesterambt af. De Romeinen eisten het recht op om zelf hogepriesters te benoemen en af te zetten.

De oudsten van het volk waren de hoofden van de voornaamste families. Zij vertegenwoordigden hun familie en hadden een leidinggevende positie in Israël. Later hadden ze ook zitting in het Sanhedrin.

Het sanhedrin is een raadsvergadering. Kleine sanhedrins telden 23 leden, grote sanhedrins 71. Het grote Sanhedrin werd voorgezeten door de hogepriester, die meestal behoorde tot de partij van de sadduceeën, die bekend stond om haar hardvochtigheid.

De sadduceeën worden in het Nieuwe Testament genoemd als een leidende Joodse groepering. We hebben van hen echter geen enkel eigen document. De berichten over hen komen steeds van anderen, maar hebben dezelfde tendens: ze vormden een kleine groep en ze waren niet geliefd. Volgens de Joodse geschiedschrijver Flavius Josephus waren zij hardvochtig in de rechtspraak en schrokken ze niet terug voor barbaarse executies.

Bron: NBV Studiebijbel, Heerenveen, 2008

“Toen hij op sabbat naar het huis van een vooraanstaande Farizeeër ging, waar hij voor de maaltijd was uitgenodigd, hielden ze hem in het oog.” (Lc 14,1)

De eerste keer ontstaat er tumult omdat hij toelaat dat een vrouw hem de voeten wast; de tweede keer is zijn gastheer verwonderd dat hij zich niet wast voor de maaltijd; de derde keer plaatst Jezus de aanwezige wetgeleerden en farizeeën opnieuw voor het dilemma: “Is het toegestaan deze man (die aan waterzucht lijdt) op sabbat te genezen of niet?” (Lc 14,3) Ze antwoorden niet op zijn vraag, en dan gaat Jezus door: hij geneest de man en stuurt hem weg.

Een aantal van Jezus’ parabels zijn ook uitdrukkelijk voor zijn tegenstanders bedoeld. Hij vertelt hen verhaaltjes waarin hij laat blijken dat hij hen begrijpt, maar hen tegelijk toch uitnodigt te leren kijken zoals hij kijkt ... Zou je niet kwaad zijn, als werker van het eerste uur, altijd bedacht op ‘in orde zijn met de wet’, wanneer de werkers van het elfde uur evenveel krijgen als wat met die eersten was afgesproken? Zou je niet kwaad worden als vader een feest organiseert voor die jongste zoon, die alles verbrast heeft en uit armoede terug naar huis komt – terwijl je zelf je leven lang braaf in het gareel liep en je vader onderdanig was? Twee prachtige verhalen, het eerste bij Matteus (20,1-16), het tweede bij Lucas (15,11-32). De werker van het eerste uur, de oudste zoon: zij brengen de nauwgezette schriftgeleerde en farizeeër in beeld. Het eerste verhaal eindigt met een beklijvende vraag: “Ben je soms kwaad omdat ik goed ben?”, het tweede met een open einde. Zou die oudste zoon uiteindelijk toch niet accepteren om samen met zijn jongste broer bij vader aan tafel te gaan?

Jezus weigert vanaf het begin uitdrukkelijk om geweld uit te oefenen op zijn tegenstanders. Hij doet een beroep op hun geweten. Een heel mooi voorbeeld daarvan vinden we ook in Johannes 8,1-11, het verhaal van de overspelige vrouw. “Jezus richtte zich op en zei: ‘Wie van jullie zonder zonde is, laat die als eerste een steen naar haar werpen.’ Hij bukte zich weer en schreef op de grond.” (Joh 8,7-8). De eerste keer heeft Jezus zich gebukt om zijn eigen angst te overwinnen, en het antwoord te vinden waarmee hij op hun geweten een beroep kon doen. De tweede keer bukt hij zich om zijn tegenstanders niet met hem zelf te confronteren, maar met hun eigen geweten – aldus de wondermooie commentaar van Lytta Basset bij dit verhaal.¹¹

Jezus gebruikt geen machtsmiddelen, hij biedt vrijheid, die groei *mogelijk* maakt. Kwaad met kwaad vergelden, dat kan niet. Voor zijn leerlingen zal het een eind duren voor ze dit begrijpen ... Eén voorbeeld. Lucas vertelt dat Samaritanen aan Jezus en zijn leerlingen onderdak weigeren, omdat ze op weg zijn naar Jeruzalem. Voor de Samaritanen een reden om deze pelgrims geen logies te verschaffen. Met Jeruzalem en de tempel willen ze immers niets te maken hebben. Voor Jezus’ leerlingen op hun beurt een reden om de Samaritanen naar de hel te wensen: “Heer, wilt u dat wij vuur uit de hemel afroepen dat hen zal verteren?” Maar Jezus? “Hij wees hen streng terecht.” In dit geval acht hij het ook niet nodig het conflict op de agenda te plaatsen: “Ze gingen verder naar een ander dorp.” (Lc 9,51-56)

HET MARCUSEVANGELIE¹²

Benoît en Ariane Thiran-Guibert, die ons dit evangelie leerden lezen als ‘het verhaal van een geweldloze’, lezen dit als de neerslag van wat de auteur van de apostel Petrus vernomen heeft. Dit is mogelijk, maar niet bewezen. Wel is het goed aan te nemen dat Marcus zich richt tot christenen in Rome, “n goeie veertig jaar na de dood van Jezus, kort na de christenvervolging door Nero (64 n.Chr.), kort nadat de tempel in Jeruzalem door de Romeinen verwoest was (70 n.Chr.). De mensen voor wie hij schrijft, weten allemaal nog dat Petrus in Rome gekruisigd is, Paulus onthoofd (67 n.Chr.).”¹³

De dramatiek van dit Jezusverhaal, met alle uitdagingen voor wie op een geweldloze manier trouw wil blijven aan zijn roeping, houdt het publiek waarvoor Marcus schrijft ongetwijfeld een spiegel voor: “Veertig jaar na Jezus en in zijn naam worden zij al evenzeer als hij als ondermijners beschouwd en met uitroeiing bedreigd.”¹⁴ Het is niet onwaarschijnlijk dat deze achtergrond ook inhoudelijk meegespeeld heeft bij de redactie van dit evangelieverhaal ...

‘Goed nieuws’ dat niet overal in goede aarde valt

Hoofdstuk 1

Marcus zet onmiddellijk de toon. Tot driemaal toe klinkt het woord ‘evangelie’: ‘goed nieuws’, ‘blijde boodschap’ (1,1, 14 en 15)¹⁵. Jezus laat zich dopen door Johannes en sluit zich aldus bij hem aan en bij diens oproep om zich te bekeren, zich om te keren.¹⁶

Nadat Johannes gevangen is genomen, gaat Jezus terug naar huis, naar Galilea, waar hij “het goede nieuws verkondigde”. Dit was: Het is zover! Het rijk van God is nabij! Keer je om, vertrouw dit goede nieuws!

Hij roept meteen vier leerlingen op voor een kijkstage: Simon en Andreas, Jakobus en Johannes. En dan begint hij. In de synagoge van Kafarnaüm – waar men onder de indruk is van zijn onderricht – geneest hij ongevraagd een bezetene: “ga weg!”. Daarna geneest hij de moeder van Petrus, zo kan ze weer *dienen*. Vervolgens: een hele menigte zieken en bezetenen, die men tot bij hem bracht. En dan trekt hij zich terug, neemt afstand: “Vroeg in de ochtend, toen het nog helemaal donker was, stond hij op, ging naar buiten en liep naar een eenzame plaats om daar te bidden.” (Mc 1,35). Als die vier leerlingen weer bij hem komen weet hij hun te vertellen dat hij zich niet helemaal in beslag wil laten nemen door de vraag van de mensen om te genezen. Zijn onderricht – zijn visie op God en samenleving – ervaart hij immers als zijn diepste roeping.

Maar ook in het volgende dorp komt een melaatse hem smeken om genezen te worden. Jezus raakt hem aan – en overtreedt daarmee de Wet. Met zijn opdracht “Ga u aan de priester laten zien ...” (1,44) toont hij dat hij wel bereid is de Wet te onderhouden waar het kan. Hij wil echter niet dat men overal reclame maakt voor genezingen. De melaatse doet dat

toch, met als gevolg dat Jezus zich als een ‘melaatse’ moet terugtrekken op eenzame plaatsen!

Samenvattend: Jezus onderricht en geneest, maar wat hij te zeggen heeft, het ‘goede nieuws’, zijn boodschap, primeert; genezingen moeten dit illustreren, onderstrepen.

Hoofdstuk 2

De tegenstand komt op gang ... Het conflict komt naar boven.

Terug in Kafarnaüm brengen vier dragers een lamme tot bij Jezus. Zijn eerste woord tot de lamme klinkt als volgt: “Uw zonden worden u vergeven”. Hij zegt niet “Ik vergeef u uw zonden”, alleen “het kwaad dat je deed wordt jou vergeven”, met andere woorden: “God is barmhartig!” Schriftgeleerden denken: hoe durft hij zoiets te zeggen? Slot: “allen stonden versteld en loofden God.”

Hij roept expliciet een tollenaar, Levi, om aan te sluiten bij zijn leerlingen. En gaat vervolgens aan tafel met “een groot aantal tollenaars en zondaars”. Farizeese schriftgeleerden spreken er zijn leerlingen op aan, maar Jezus antwoordt hen rechtstreeks: “Gezonde mensen hebben geen dokter nodig, maar zieken wel; ik ben niet gekomen om rechtvaardigen te roepen, maar zondaars.” (2,17)

Jezus en zijn leerlingen blijken dan op zeker ogenblik niet te vasten. ‘Ze’ stellen hem de vraag waarom zij niet doen zoals de leerlingen van Johannes en de farizeeën. Een andere keer, op een sabbat, wandelt hij met zijn leerlingen door de korenvelden, en zijn leerlingen plukken enkele aren ... “Dat mag niet” zeggen de farizeeën. Het finale antwoord van Jezus: “De sabbat is er voor de mens, en niet de mens voor de sabbat.” (2,27)

Hoofdstuk 3

Hij geneest op sabbat wanneer een bezetene tot hem roept, hij raakt een melaatse aan en geneest hem, hij beweert dat de zonden van de lamme vergeven zijn, hij gaat aan tafel met tollenaars en zondaars, spoort zijn leerlingen niet aan om te vasten wanneer anderen dat wel doen, hij laat hen aren plukken en ervan eten op sabbat ... Dat hoorden we tot hiertoe vertellen, in de eerste twee hoofdstukken.

Het begin van hoofdstuk 3 (3,1-6) kunnen we nu lezen als een eerste orgelpunt. “Weer ging Jezus naar de synagoge. Daar was iemand met een verschrompelde hand. Ze letten op hem of hij die op sabbat zou genezen, zodat ze hem zouden kunnen aanklagen.” (3,1-2) ‘Ze’ worden niet met name genoemd, het zullen wel dezelfde zijn als in de anekdote daarvoor: de farizeeën.

Wat doet Jezus? Er hangt elektriciteit in de lucht: ze houden hem in de gaten. Zal hij het conflict ontwijken? Zal hij tot de man zeggen: “Kom morgen eens terug. Na zoveel jaren rondlopen met die verschrompelde hand zal het op die ene dag niet komen, en dan krijgen we het ook niet aan de stok met de farizeeën”? Nee, dat doet hij niet. Hij gaat rechtstreeks in de aanval, en stelt de aanwezigen de vraag: “Wat mag men

op sabbat doen, goed of kwaad? Een leven redden of het vernietigen?” Ze antwoorden niet, zegt Marcus, ze zwijgen. En dan gaat Jezus verder, “boos, maar ook diepbedroefd”. Kwaad om hun hardnekkigheid, droevig om hun hardleersheid. “Steek uw hand uit.” zegt hij tot de man, en daarmee is hij genezen.

Vanaf nu zoeken Jezus’ tegenstanders om hem uit de weg te ruimen: “De farizeeën verlieten de synagoge en gingen meteen met de herodianen overleggen hoe ze hem uit de weg zouden kunnen ruimen.” (3,6)

Een grote menigte volgt hem voortaan, zieken zoeken hem aan te raken, onreine geesten werpen zich voor hem neer. Jezus stelt er twaalf aan om ze te kunnen uitsturen om zijn blijde boodschap, het goede nieuws, bekend te maken en om demonen uit te drijven.

Maar zijn familie ziet het niet meer zitten, “volgens hen had hij zijn verstand verloren.” (3,21) Zijn moeder en broers komen hem halen, maar hij scheept hen af (3,31-35). En voor de schriftgeleerden die uit Jeruzalem gekomen waren, is het ook duidelijk: Jezus is van de duivel bezeten. “Hij is bezeten door Beëlzebul. Dankzij de vorst der demonen kan hij demonen uitdrijven.” klinkt het (3,22).

Zo staan ze tegenover elkaar. Aan de ene kant niet alleen de religieuze leiders, maar ook zijn naaste familie. Aan de andere kant de massa’s die hem volgen en aan zijn lippen hangen, de zieken die hem willen aanraken, en de twaalf die dit alles met verwondering zien gebeuren.

Geweldloos actievoeren – in Jezus’ woorden

In hoofdstuk 4 brengt Marcus een aantal parabels bijeen. Ze lijken allemaal op een of andere manier over die geweldloze aanpak te gaan. Noem het strategie of tactiek – het is een aanpak die vooral met *vertrouwen* te maken heeft.

Het begint met de parabel van de zaaier. ‘Doen wat gedaan moet worden’ en daarbij uitleg geven, verantwoording, dat is een vorm van zaaien. Op veel plaatsen valt het zaad niet in goede aarde. En toch mag je erop vertrouwen dat altijd een deel van dat zaad in goede grond terecht zal komen, en vrucht zal dragen: dertig, zestig, ja honderdvoudig! (4,1-9)

Je moet je licht laten schijnen, laat Jezus horen in een volgende parabel: “Een lamp dient toch niet om ze onder de korenmaat te zetten of onder het bed.” (4,21) Niets is geweldlozer dan het licht, en toch ... het kleinste spleetje is genoeg, het licht komt binnen. Onweerstaanbaar! Denk aan het gevleugelde woord van Leonard Cohen: “There is a crack in everything; that’s how the light gets in!”

“Let goed op wat je hoort” of “Let op de manier waarop je luistert”¹⁷ beveelt Jezus verder aan (4,24). Luister niet om te horen of je *mensen* kan veroordelen. Hoor wat er gebeurt, en ga daar tegenin als het nodig is, als mensen onrecht wordt aangedaan. Veroordeel *daden*, niet *de mens die die daden stelt*. Dat is immers het cruciale onderscheid dat je moet maken als je geweldloos wilt strijden!

Je doet wat je kan, meer wordt van jou niet verwacht. Met Jezus' woorden: het zaad zal wel blijven groeien terwijl de boer slaapt! Hij moet er zijn slaap niet voor laten! (4,26-29). Ook dat is een kwestie van *vertrouwen*. Meer nog, voegt Jezus eraan toe, je mag erop vertrouwen dat dit koninkrijk van God de toekomst heeft, ook al is het begin klein, zo klein als een mosterdzaadje! (4,30-32)

Wil je wel geloven dat het groeien gaat, klein en ongelooflijk als een mosterdzaad dat je had verborgen in de zwarte grond en waaruit een grote boom ontstond.

Wil je wel geloven, het begin is klein, maar het zal een wonder boven wonder zijn als je het gaat wagen met Gods woord alleen: dan gebeuren won'dren om je heen.

Wil je wel geloven dat je vrede wint als je vol vertrouwen leeft, zoals een kind. Als je een geloof hebt als een mosterdzaad, groeit de liefde uit boven de haat.

Hanna Lam – muziek Wim ter Burg

Dat dit vertrouwen niet erg groot is bij de leerlingen, laat Marcus dan weer blijken uit het verhaal waarmee hoofdstuk 4 eindigt, het verhaal van de storm op het meer. Jezus stilt de storm en laat dan horen: "Waarom hebben jullie zo weinig moed? Geloven jullie nog steeds niet?" (4,40)¹⁸.

Het verhaal gaat verder

Hoofdstukken 5 en 6

Hoofdstuk 5 vertelt over drie genezingen. Een bezetene: "Legioen is mijn naam, want we zijn met velen" (5,10); het dochttertje van Jairus, een van de leiders van de synagoge: "Talita koem! Meisje, ik zeg je, sta op!" (5,41) en daartussenin de vrouw die hem ongevraagd heeft aangeraakt en zo van haar bloedverlies genezen wordt: "Uw geloof heeft u gered." (5,34). Uw geloof, uw vertrouwen, daar gaat het uiteindelijk over. Datgene waarmee zijn leerlingen het zo moeilijk hebben.

Ook thuis, in zijn vaderstad, vertrouwen ze hem uiteindelijk niet, ook al kijken ze met bewondering naar hem op. Ze 'kennen' (!) hem echter: "Hij is toch die timmerman, de zoon van Maria en de broer van Jakobus en Joses en Judas en Simon?" (6,3) Jezus "stond verbaasd over hun ongelooft." (6,6)

Hij trekt rond en verkondigt zijn leer, zijn visie; zijn leerlingen stuurt hij uit om mensen te genezen, te bevrijden van 'onreine geesten'. Voor zichzelf moeten ze zich niet te veel zorgen maken, ze mogen erop vertrouwen ergens wel voedsel en onderdak te krijgen. Dat doen ze, en hun vertrouwen doet wonderen: "Ze dreven veel demonen uit en zalfden veel zieken met olie en genazen hen." (6,12)

Hun enthousiaste terugkeer komt aan bod na het verhaal van de moord op Johannes de Doper (6,14-29). De reactie van Jezus: "Ga nu mee naar een eenzame plaats om alleen te zijn en een tijdje uit te rusten." (6,31) Ook die praktijk, waarvan we al hoorden in hoofdstuk 1 (vers 35), wil hij zijn leerlingen meegeven: zich terugtrekken in de stilte, wat je meegemaakt hebt laten bezinken, je 'heroriënteren' om je niet te laten afleiden van je fundamentele roeping, en je diepste vertrouwen te voeden. Alles wat je nodig hebt om geweldloos te kunnen blijven strijden!

In het 'teken van de broden'¹⁹ willen de leerlingen de menigte naar huis sturen om het hongerprobleem op te lossen. Maar Jezus daagt hen uit om zelf te doen wat ze kunnen, met vertrouwen. Wie niet waagt, niet wint. En het lukt! (6,30-44)

Weer gaat Jezus "de berg op om er te bidden" (6,46). Niet alleen in moeilijke momenten, hier weer op een succesrijk moment. Ook de bekoring om alleen *succes* na te streven kan een mens afleiden van zijn ware roeping ...

Hierop volgt een tweede verhaal van angst en paniek bij de leerlingen: "door de hevige tegenwind kwamen ze nauwelijks vooruit" (6,48). Altijd opnieuw dat vertrouwen waaraan het hen zo vlug ontbreekt!

Hoofdstuk 7

Nu verschijnen opnieuw enkele van de schriftgeleerden uit Jeruzalem samen met de farizeeën op het toneel. "Waarom houden uw leerlingen zich niet aan de tradities van onze voorouders en eten ze hun brood met onreine handen?" (7,5) Het antwoord van Jezus laat niet op zich wachten. Hij begint zijn verwijt met een citaat uit de profeet Jesaja²⁰.

Met een concreet voorbeeld illustreert Jezus zijn uithaal. Blijkbaar hebben de schriftgeleerden een achterpoortje gevonden voor wie met zijn ouders in ruzie leeft en niet naar hen wil omzien in hun oude dag. Het gebod om zijn ouders te eren kan men omzeilen door zijn bezittingen aan de tempel te schenken: "Voor jullie kan ik niets meer doen, beste ouders, aangezien ik mijn vermogen aan de tempel heb geschonken!" Het is 'korban' geworden ... (7,9-13)

De auteurs van *Jésus non-violent* merken terecht op dat er in vers 8 en 9 niet staat 'Gods geboden' (in het meervoud), maar 'het gebod van God' (enkelvoud)²¹. Het gaat er precies om tegenover de hele rij van geboden en verboden, zoals het bij de schriftgeleerden geworden is, het éne gebod te plaatsen, het ene waar God op aanstuurt: liefde, barmhartigheid, mededogen.

Met wat erop volgt – niet wat de mens tot zich neemt als voedsel, maar wat uit de mens komt, uit zijn hart, dat maakt de mens onrein (7,14-23) – beklemtoont Jezus nogmaals dat de scheidingslijn tussen 'goed' en 'slecht' niet *tussen* de mensen loopt. Ze loopt dwars door het hart van elke mens heen! Het gaat wel degelijk om een nieuwe manier van kijken!²²

Na deze frontale botsing vertrekt Jezus naar het Noorden, naar Tyrus, en dan nog verder, tot Sidon. Verder weg van

Jeruzalem en heel Palestina – in het gebied van de heidenen. Een omweg, want hij ziet het niet als zijn taak en roeping de ‘hele wereld’ te veranderen. Het is in zijn land, bij zijn geloofsgenoten, dat hij een ommekeer wil op gang brengen. Maar het is een heidense vrouw die hem de ogen opent en hem over de schreef trekt. Haar rotsvast vertrouwen doet Jezus dan toch ingaan op haar vraag om haar dochter, die “door een onreine geest bezeten was”, te genezen. (7,24-30) Ook een doofstomme geneest hij. (7,31-37)

Hoofdstuk 8 (tot vers 30)

Bij een tweede ‘teken van de broden’ – nog steeds in heidens gebied – neemt Jezus zelf het initiatief: “Ik heb medelijden met al die mensen, want ze zijn nu al drie dagen bij me en hebben niets meer te eten. Als ik hen met een lege maag naar huis stuur, zullen ze onderweg bezwijken; sommigen zijn immers van ver gekomen.” (8,2-3) De leerlingen staan er weer bedremmeld bij te kijken. Pas als Jezus hen vraagt waarover ze beschikken en waarmee ze zouden kunnen beginnen, schieten ze in gang.

Terug in Galilea komen opnieuw farizeeën op hem af, die van hem “een teken uit de hemel” willen (8,11). Ze moeten er niet op rekenen, laat Jezus verstaan. Onmiddellijk daarop waarschuwt hij zijn leerlingen voor de “zuurdesem van de farizeeën en de zuurdesem van Herodes”. Zuurdesem: het resultaat van een soort rottingsproces, ter vervanging van gist.

“Begrijpen jullie het dan nog niet, en ontbreekt het jullie aan inzicht? Zijn jullie dan zo hardleers? Jullie hebben ogen, maar zien niet? Jullie hebben oren, maar horen niet?” (8,17-19) Dit richt Jezus tot zijn leerlingen! Een blinde opent hij de ogen (8,22-26). Maar zijn leerlingen? Die begrijpen er niet veel van. Even zal Petrus de nagel op de kop slaan: “U bent de messias” (8,29 – het vers dat precies in het midden van het hele Marcusevangelie staat), maar onmiddellijk erna wordt duidelijk dat hij dat op een heel andere manier invult ...

Op naar Jeruzalem

De drie lijdensvoorspellingen

In Mc 8,31-32 laat Marcus Jezus een eerste keer vertellen dat hij van plan is om naar het centrum, het hart van het Jodendom te gaan: Jeruzalem. Jezus voorziet ook de mogelijke consequenties van die ultieme confrontatie. Het wordt een uitdaging op leven en dood. Maar het vertrouwen dat zijn Vader het laatste woord zal hebben – en niet de dood – geeft hem blijkbaar de kracht om door te gaan.

Na deze eerste ‘lijdensvoorspelling’ volgen er nog twee andere, in hoofdstukken 9 (30-31) en 10 (32-34). Dit is geen vorm van waarzeggerij. Veeleer zijn het realistische benaderingen van wat hem boven het hoofd hangt, nu hij beslist heeft om naar Jeruzalem te trekken met dat ‘goede nieuws’ van Gods werkelijk grenzeloze barmhartigheid en liefde.

Niet alleen ziet Jezus de consequenties van deze beslissing duidelijk onder ogen en doet hij niet ‘alsof’ hij niet bang zou zijn. Tegelijk probeert hij op die manier zijn leerlingen voor te bereiden ‘op het ergste’, een afloop die volledig buiten hun horizon valt op dat ogenblik. Vandaar ook hun reacties.

De eerste keer (8,31-32) is het Petrus die hem onmiddellijk van antwoord dient. De repliek van Jezus maakt duidelijk in welke zin Petrus reageerde. “Ga terug, achter mij, Satan!” De bekoring om alsnog het gevaar en het lijden te ontwijken – niets menselijks is hem vreemd – en waartegen hij dus ook aan het vechten is, die stem, de stem van de Satan, krijgt stem door de mond van een medestander van het eerste uur! Zoals ieder mens wil Jezus het lijden liefst ontwijken, maar God hoopt dat mensen standhouden en hun ‘roeping’ trouw blijven, ook wanneer deze keuze levensbedreigend is.

Zoals Marcus het vertelt, herpakt Jezus zich echter onmiddellijk. Hij grijpt het gebeurde aan als een extra gelegenheid om allen die hem volgen en met hem sympathiseren een eerste attitude voor te houden die nodig is om in staat te zijn om op een *geweldloze* manier actie te voeren: men moet in staat zijn om zichzelf te verloochenen. Om, als het erop aankomt, van zichzelf te kunnen zeggen: “Ik ken die mens niet!” Of gewoon: het gaat niet om mij en wat mij goed uitkomt, maar om de zaak waarvoor ik me inzet.

Nadat Jezus **een tweede keer** zijn leerlingen probeert voor te bereiden op wat hij ziet aankomen (9,30-31) zegt Marcus dat ze er niets van begrijpen, maar er ook liever niet op ingaan: “Ze durfden hem geen vragen te stellen.” (9,32) Toch blijken ze wel *iets* gehoord te hebben, want ze waren daarna onderweg bezig geweest over de vraag wie van hen de belangrijkste was. Wie hem dus zou mogen opvolgen? Jezus had hen blijkbaar horen redetwisten. Wanneer hij hen dan vraagt om nog eens luidop uit te spreken waarover hun gesprek ging, verkiezen ze een tweede keer hun mond te houden.

Hoe gaat Jezus met dit onbegrip om, met dit totaal gebrek aan empathie bij zijn vrienden? Opnieuw neemt hij de gelegenheid te baat om hen aan iets te herinneren. Een tweede attitude, belangrijk voor wie geweldloos actie wil voeren: je moet bereid zijn om te dienen (9,35). Zoek je om groot te worden? Wees bereid om ‘klein’ te worden, je dienstbaar in te zetten, dienaar te worden van allen.

En dan komt er nog **een derde ‘aankondiging’** van wat ze mogen verwachten (10,32-34). Ze zijn ondertussen al flink Jeruzalem genaderd, en Jezus neemt geen blad voor de mond. Marcus heeft het mooi uitgewerkt, het verhaal van wat Jezus te wachten staat is steeds concreter geworden, uitgebreider. Maar nu, deze derde keer, gaat het verhaal abrupt verder. Twee leerlingen, Jakobus en Johannes, hebben een vraag. Eigenlijk is het geen vraag, maar een verzoek: “Meester, wij willen dat u voor ons doet wat wij u vragen.” (10,35) Ze spreken hem aan als meester, maar behandelen hem vervolgens als een knecht!

Het lijkt alsof Jezus eraan voorbijgaat, zich niet meer ergert aan het totale onbegrip. Hij antwoordt gewoon vanuit een

bereidheid om te dienen: “Wat willen jullie dan dat ik voor je doe?” Ongegeneerd gaan de twee verder: “Laat een van ons rechts van u zitten en de ander links wanneer u heerst in uw glorie.” (10,36-37) Daarmee zijn ze dus bezig! Dat is wat hen op het hart ligt!

Ook de eerste toehoorders van dit ‘evangelie’ van Marcus, zullen het wel goed gehoord hebben, die quasi ongelooflijke manier waarop Jezus tegenover zijn leerlingen duidelijk maakt wat hij bedoelt met ‘zichzelf verloochenen’ en ‘dienaar zijn’. Nee, het gaat niet om hem, maar om dat Rijk van God, waarvoor je je moet kunnen ‘omkeren’! Ook nu gaat hij rustig in op wat ze hem vragen ... In tegenstelling tot de andere tien, die woedend zijn. (10,41) Na-ijverig?

Nee. Wat jullie vraag betreft, Jakobus en Johannes: daarvoor ben je aan het verkeerde adres! Aldus Jezus: “Wie er rechts of links van mij zal zitten, kan ik niet bepalen.” (10,39) En voor de rest – en nu richt Jezus zich tot de hele groep die hem volgt: “Jullie weten dat de volkeren onderdrukt worden door hun eigen heersers en dat hun leiders hun macht misbruiken. Zo mag het bij jullie niet gaan. Wie van jullie de belangrijkste wil zijn, zal de anderen moeten dienen, en wie van jullie de eerste wil zijn, zal ieders dienaar moeten zijn, want ook de Mensenzoon is niet gekomen om gediend te worden, maar om te dienen en zijn leven te geven als losgeld voor velen.” (10,42-45) Een zuivere herhalingsles, gekoppeld aan de verwijzing: kijk naar mij, hoe ik het doe! Gekomen om te dienen, de mensheid te dienen – niet om gediend te worden!

Tegelijk, in zijn eerste antwoord aan de twee, Jakobus en Johannes (10,39-40), kan je een derde attitude lezen, een derde grondhouding, onmisbaar voor wie geweldloos wil strijden: je moet bereid zijn om niet vooraf te weten of je

actie haar doel zal bereiken. Wanneer je zoekt om van je *tegenstander* een *medestander* te maken door hem in zijn geweten te raken, dan leg je het eindresultaat ook in zijn handen. Of nog beter gezegd: je aanvaardt dat je hoe dan ook het laatste woord niet hebt en de loop der geschiedenis niet naar je hand kan zetten ...

Ook geweldloos in de omgang met zijn medestanders!

Het mag duidelijk zijn: Jezus koos voor een aanpak die zijn tegenstanders zou respecteren. Hij ontweek het conflict niet, integendeel – maar het gesprek met hen ging hij nooit uit de weg terwijl hij pogingen deed om hen tot *medestanders* te maken.

Iets anders is de omgang met je *medestanders*. Dit is soms nog het moeilijkste! De geweldloosheid beoefenen in de korte relaties: met de collega’s, de medewerkers, de partner ... Als die ons ontgoochelen is geweld weliswaar nooit een *keuze*, maar toch vaak een *ongewilde reflex*. Daarvoor opletten is voor quasi iedereen van ons een levenslange opdracht, levenslang leren.

Ook hier gaat het erom ‘gelijkwaardigheid’ te beleven, ‘gelijke waardigheid’. Niet ‘boven’ de ander gaan staan (en geweld plegen op de ander), maar evenmin wat je als geweld ervaart zomaar ‘ondergaan’ (en daarmee geweld plegen op jezelf). Reageren vanuit een diepe innerlijke rust is voor velen van ons niet zo eenvoudig ...

Zoals Marcus over Jezus rapporteert, is hij daartoe wel in staat. Na die eerste ‘lijdensvoorspelling’ even niet (8,33), maar hij herpakt zich vlug. Ergernis en ontgoocheling ruimen onmiddellijk de plaats voor een vorm van ‘gelegenheids onderricht’: over wat je zeker nodig hebt, wil je in zijn – geweldloze – voetstappen treden.

Drie noodzakelijke attitudes voor wie geweldloos wil strijden

Een. Je moet bereid zijn om te incasseren. Om te lijden. “Mij kunnen ze doden, maar niet de stem van de gerechtigheid” (Oscar Romero)!

Twee. Je moet bereid zijn om te dienen, om dienaar te worden van elk mensenkind, ook het kleinste ... Ingaan tegen de na-ijver, het verlangen om ‘de grootste’ te zijn.

Drie. Je moet bereid zijn tot engagement zonder de zekerheid dat je inspanningen zullen beloond worden en het verhoopte resultaat zullen opleveren.

De laatste week

In de hoofdstukken 11-12 en 14-15 vertelt Marcus het relaas van de laatste week, die wij nu ‘de Goede Week’ noemen. Deze begint daags na de sabbat, op de zondag dus.

Zondag - de Blijde Intrede

Op zondag vindt de Blijde Intrede plaats, zowel de voorbereiding als de intocht zelf. Die intocht eindigt blijkbaar aan de poorten van de stad. Na dit feestelijk gebeuren volgt

immers bruusk een simpele mededeling: “Jezus trok Jeruzalem in en ging naar de tempel. Nadat hij alles in ogenschouw had genomen, ging hij – want het was al laat geworden – met de twaalf terug naar Betanië.” (11,11)

Hij nam alles in ogenschouw ... hij verkende het terrein. Wat de volgende dag zal gebeuren, zal geen onverwachte woede-uitbarsting zijn! Integendeel, het wordt een actie die hij goed voorbereid heeft. De plaats verkennen, de situatie analyseren, de strategie bepalen ... dit alles is niet onbelangrijk om het geweldloze karakter van een actie te kunnen bewaren.

Daarna gaat hij met de twaalf terug naar Betanië, op de oostelijke helling van de Olijfberg, even buiten de stad. Dat zal hij voortaan elke avond doen. Hij trekt er zich terug, weg van wat het strijdtoneel zal worden, en geeft daarmee zichzelf de kans om zich zo rustig mogelijk op de volgende dag – en de volgende confrontatie – voor te bereiden.

Maandag – het ‘tempelincident’

De volgende dag, de maandag dus, gaat Jezus met zijn leerlingen terug van Betanië naar Jeruzalem. Ze komen langs een vijgenboom. Jezus “ging erheen in de hoop iets eetbaars te vinden”, maar hij vindt geen vruchten. Er zijn nog geen primeurs, begrijpelijk, want de eerste vruchten van een vijgenboom zijn er normaal pas in juni en juli ... terwijl de volle oogst in augustus op gang komt. Jezus is woedend: “Nooit ofte nimmer zal er nog iemand vruchten van jou eten!” Een manier van doen die niet erg geweldloos lijkt ...

We moeten natuurlijk goed beseffen dat het geweld in ons zit, dat woede ergens een uitweg moet vinden wil ze niemand vernietigen: de ander niet, onszelf niet. Als Marcus hier iets weergeeft wat echt gebeurd is, dan liet Jezus zijn woede nog op een vrij goede manier tot uiting komen: niet op mensen. In elk geval heeft deze anekdote een sterk symbolische waarde. Zoals deze vijgenboom brengt ook de godsdienstbeleving in en rond de tempel op dat ogenblik geen goede vruchten voort.

Hierop volgt dan meteen het verhaal van de ‘tempelreiniging’. “Ze kwamen in Jeruzalem. Jezus ging de tempel binnen en begon iedereen die daar iets kocht of verkocht weg te jagen; hij gooide de tafels van de geldwisselaars en de stoelen van de duivenverkopers omver, en hij liet niet toe dat iemand voorwerpen over het tempelplein droeg. Hij hield de omstanders voor: ‘Staat er niet geschreven: “Mijn huis moet voor alle volken een huis van gebed zijn”? Maar jullie hebben er een rovershol van gemaakt!’” (11,15-17)

Is dit nog wel geweldloosheid? Is dit niet het verhaal dat eens en voorgoed moet duidelijk maken dat Jezus bezwaarlijk als een voorbeeld van actieve geweldloosheid naar voren geschoven kan worden? Dit zijn de feiten zoals Marcus ze vertelt:

1. Hij jaagt kopers en verkopers weg. Niet alleen de verkopers, want de kopers zijn medeverantwoordelijk voor wat in de tempel gebeurt! Jezus lijkt daarmee het slotwoord van de profeet Zacharia over de nieuwe tempel in Jeruzalem tot vervulling te brengen (Zacharia 14,21): “Als die tijd aanbreekt zullen er nooit meer handelaars zitten in de tempel van de Heer van de hemelse machten.”
2. Hij gooit de tafels van de geldwisselaars om. Voor de aankoop van offerdieren moesten de Romeinse munten omgewisseld worden, die konden daarvoor niet gebruikt worden.
3. En ook de stoelen van de duivenverkopers. Duiven waren het offer van de arme, van diegene die zich

geen lam kon veroorloven. Het is dus duidelijk het hele systeem van de handel dat eraan moet geloven.

4. Hij laat niet toe dat iemand voorwerpen over het tempelplein droeg. De tempel doorkruisen via het tempelplein leek vanzelfsprekend, dat was immers de kortste weg tussen de stad en de Olijfberg.

Tot zover wat Jezus *doet*. Eerst daden, nu pas woorden. Nu Jezus duidelijk ieders aandacht op zich gevestigd weet, *spreekt* hij, motiveert hij wat hij daarnet gedaan heeft. Dat doet hij met twee citaten, een eerste uit de profeet Jesaja, een tweede uit de profeet Jeremia: “Mijn huis moet voor alle volken een huis van gebed zijn.” (Jesaja 56,7); “Maar jullie hebben er een rovershol van gemaakt.” (Jeremia 7,11)

Satyagraha, zoals Gandhi het noemde: geloven in de kracht van de waarheid. Dat geloof is hier aan het werk. Het geloof dat hij met deze act het hart zal raken van wie eerlijk en onbevangen luistert. Een zoveelste poging om zijn tegenstanders te winnen. Maar zonder ‘macht’ op hen uit te oefenen: de bal ligt in hun kamp. Hoe loopt het hier af? “De hogepriesters en de schriftgeleerden hoorden wat er gebeurd was en zochten naar een mogelijkheid om hem uit de weg te ruimen; ze waren bang voor hem, omdat het hele volk in de ban was van zijn onderricht. Nadat de avond was gevallen, gingen Jezus en zijn leerlingen weg uit de stad.” (11,18-19)

Er komt dus geen schermutseling op gang, geen gevecht tussen voor- en tegenstanders van Jezus. Blijkbaar werd die actie van Jezus niet direct als een daad van geweld gepercipieerd. Want geweld roept normaal geweld op, en voor- en tegenstanders waren er in elk geval! Nog merkwaardiger is het feit dat Jezus na dit gebeuren gewoon kon doorgaan met het geven van onderricht in de tempel om pas, nadat de avond was gevallen, met zijn leerlingen opnieuw de stad te verlaten richting Betanië. En ‘s anderendaags werd hij blijkbaar door de tempeldienaars niet verhinderd opnieuw het woord te nemen.

Mogen we daarom niet veronderstellen dat deze ‘tempelreiniging’ door de aanwezigen niet begrepen werd als een gewelddaad? Dat dit optreden ‘gelezen’ werd als een symboolhandeling, een profetisch gebaar dat indruk moet maken, dat moet onderstrepen wat de profeet te zeggen heeft?²³

Het mag duidelijk zijn: geweldloosheid is niet gelijk aan altijd vriendelijk zijn. Het is ook koken van woede, heftig tekeergaan. Om mensen wakker te schudden, ogen te openen, gewetens te raken.

Dinsdag – waardig weerbaar in de tempel

‘s Morgens komen ze weer langs die vijgenboom voorbij. Petrus stelt vast dat die inderdaad helemaal verdord is. Het is duidelijk: het soort godsdienstigheid waartegen Jezus in opstand komt kan geen vruchten voortbrengen en is ten dode gedoemd.

Om daartegen geweldloos actie te kunnen voeren zijn twee zaken nodig, die Jezus nu (opnieuw) aan zijn leerlingen

voorhoudt. Het eerste is ... vertrouwen. Heb vertrouwen in God, een geloof "dat bergen verzet" (11,23). Het tweede is vergevingsgezindheid, de bekwaamheid tot mededogen, de bekwaamheid om niet te vervallen in het cliché-denken dat ik bij de 'goede' mensen thuishoor, en de anderen, de 'slechten' moeten bevochten worden (11,25).

Eenmaal in de tempel aangekomen worden ze aangesproken. Jezus wordt niet aangehouden omwille van dat tempelincident van de vorige dag, hij wordt alleen bevraagd door de hogepriesters, de schriftgeleerden en de oudsten – mensen die rechtstreeks met het tempelgebeuren te maken hebben. Vrij en vrank stellen ze hem de vraag: "Op grond van welke bevoegdheid doet u die dingen? Wie heeft u het recht gegeven om zo te handelen?" Jezus zet geen stap achteruit, plaatst zich niet boven of onder degenen die hem zo ondervragen, maar kaatst de bal terug: "Ik zal u een vraag stellen; als u me daarop antwoord geeft, zal ik u zeggen op grond van welke bevoegdheid ik zo handel." En dit is zijn vraag: "Doopte Johannes in opdracht van de hemel of in opdracht van mensen?" Geen domme vraag blijkbaar, want hij brengt er zijn tegenstanders mee in een patstelling. Ze durven niet antwoorden! De anekdote eindigt laconiek: "Dus zeiden ze tegen Jezus: 'We weten het niet.' En Jezus zei tegen hen: 'Dan zeg ik ook niet op grond van welke bevoegdheid ik die dingen doe.'" (Mc 11,27-33)

Daarop volgt de parabel over de eigenaar van een wijngaard (12,1-12). Die verpacht zijn wijngaard aan wijnbouwers, gaat op reis en stuurt "na verloop van tijd" de ene knecht na de andere om zijn deel van de opbrengst op te halen. Als ook de derde knecht niet terugkeert, maar mishandeld en gedood wordt, stuurt hij ten langen leste zijn zoon, in de hoop dat ze die toch zullen ontzien. Ook hij wordt echter gedood... Dit vertelt Jezus aan diegenen die daarnet kwamen vragen naar zijn bevoegdheid. Ze begrijpen "dat hij hen op het oog had bij het vertellen van deze gelijkenis". Maar ze gaan weg zonder iets te zeggen. Ze zouden hem wel willen gevangennemen, maar ze zijn bang voor de reactie van het volk dat ongetwijfeld gespannen het hele gebeuren volgt.

De hogepriesters, de schriftgeleerden en de oudsten van het volk sturen daarop enkele farizeeën en herodianen naar hem toe. Met de herodianen erbij lijkt dit een poging om Herodes Antipas en daarmee de politici aan hun kant te krijgen. Er komt opnieuw een moeilijke vraag: of het geoorloofd is belasting te betalen aan de keizer? Ook dit is een strikvraag, in beide richtingen kan het antwoord Jezus duur te staan komen. Onverschrokken heeft hij een eerste reactie klaar, die hem de kans geeft wat tijd te winnen: "Laat me eens een geldstuk zien." En daarna: "Van wie is dit een afbeelding en van wie is het opschrift?" Als ze ook daarop hun antwoord hebben gegeven, komt uit Jezus' mond een antwoord dat te denken geeft: "Geef wat van de keizer is aan de keizer, en geef aan God wat God toebehoort." (12,13-17)

Jezus ontwijkt hier op een magistrale manier deze poging "om hem een ongeoorloofde uitspraak te ontlokken." Hij vult immers niets in; de concrete invulling laat hij over aan de vraagsteller, en

tot vandaag aan de lezer, de luisteraar.²⁴ Hij laat de herodianen, die vinden dat men best overeenkomt met de bezetter, en hem dus belasting betaalt, ongemoeid – en de wetsgetrouwe farizeeën, die daar misschien wel tegen waren, eveneens.

Nog maar net is deze tweede aanval afgeslagen, of daar komt weeral een andere groep op hem af, sadduceeën. Vooral de hogere, welgestelde priesterklasse zou tot hen behoord hebben. Zij komen met een heel andere vraag. Als 'conservatieve' joden geloven ze niet in de opstanding uit de doden – want dat geloof was toch van vrij recente datum, en was pas naar boven gekomen in de tijd van de Makkabeeën. Dit geloof, dat fundamenteel eigenlijk een vorm van vertrouwen is, was ook het geloof van Jezus – zo hoorden we al eerder. En dus laat Jezus hen uitvertellen, dat verhaal van de vrouw die zeven keer naen haar man verloor ... "Wiens vrouw zal zij dan zijn bij de opstanding, wanneer ze opstaan uit de dood?" Dit lijkt deze keer geen strikvraag, geen poging om Jezus te kunnen 'betrappen'. Jezus antwoordt dan ook vrij rustig, en spreekt zijn vertrouwen uit: "Hij is geen God van doden, maar van levenden." (12,27)

Hierop volgt dan onmiddellijk een echt gesprek, een eerlijke ontmoeting tussen een schriftgeleerde en Jezus. Wat het geloof in de 'opstanding' betreft zaten Jezus en de farizeeën op dezelfde lijn.²⁵ Nu wil deze schriftgeleerde weten of ze ook op een ander gebied dezelfde mening delen: "Wat is van alle geboden het belangrijkste gebod?" Als hij Jezus' antwoord gehoord heeft is hij het opnieuw volledig met hem eens. In zijn antwoord herneemt hij niet alleen wat Jezus gezegd heeft, maar is nog explicieter dan Jezus. In de tempel, waar het een komen en gaan is voor rook- en brandoffers en waar dit gesprek plaatsvindt, voegt hij eraan toe: "... (dit) betekent veel meer dan alle brandoffers en andere offers." Jezus complimenteert hem: "U bent niet ver van het koninkrijk van God." Dezelfde overtuiging delen is één zaak, van daaruit consequent handelen is de volgende stap! (12,28-34)

Nu blijkt Jezus echt goed op dreef te komen. Hij neemt zelf het woord, en onderhoudt de tempelbezoekers met een raadseltje. "De talrijke aanwezigen luisterden graag naar hem" noteert Marcus. En dan maakt hij plots van de gelegenheid gebruik om zijn publiek te waarschuwen voor *welbepaalde* farizeeën, voor wie "bemin je naaste als jezelf" blijkbaar holle woorden zijn.²⁶ (12,35-40)

Deze tweede dag in de tempel eindigt met iets wat Jezus observeert, en waaraan hij een bedenking vastknoopt voor zijn leerlingen, een variatie op zijn vroegere oproepen om dienstbaar in het leven te staan, om te doen wat je kan, te geven wat je hebt (12,41-44). Hij zit in de buurt van de offerkisten, ziet wat mensen er allemaal ingooien, en merkt dan ook een arme weduwe die er twee muntjes in gooit. Hij laat hen begaan – de actie die hij daags voordien heeft gevoerd om de hele geldhandel in de tempel aan te klagen is afgelopen. Meer nog, deze arme weduwe wijst hij nu aan als een voorbeeld, want "zij heeft alles gegeven wat ze had". Wat hijzelf trouwens over enkele dagen ook zal doen. Hij zal zijn leven geven ...

Na deze woorden verlaat Jezus de tempel, en op de Olijfberg, onderweg naar Betanië, plaatst Marcus een grote redevoering van Jezus. Daarin zal het de hele tijd gaan over die tempel, en alles wat ermee samenhangt. De leerlingen vragen zich angstig af waar het naartoe moet als hij het echt tegen heel dat 'systeem' wil opnemen. Jezus' antwoord²⁷ laat verstaan dat het er alleen op lijkt dat dit soort godsdienstigheid voor eeuwig en altijd zal domineren.

Marcus overloopt in deze toespraak alle mogelijke vormen van geweld waarvoor zijn lezers/toehoorders bang zouden kunnen zijn, en legt Jezus woorden in de mond die hen telkens weer uitnodigen om stand te houden, de moed niet op te geven: "Wees waakzaam" (13,33, 35 en 37).

Woensdag – voorbereiding van het pascha (14,1-11)

De hogepriesters en schriftgeleerden zijn op zoek hoe ze hem in handen kunnen krijgen "om hem door middel van een list gevangen te nemen en te doden." Met dit bericht begint hoofdstuk 14.

Jezus is ondertussen in Betanië te gast bij Simon de melaatse, waar een vrouw hem komt zalven met duur parfum ... Het lijkt wel een geweldloze daad van verzet. Ze trotseert immers het gevaar, waarvan ze ongetwijfeld weet heeft. Ze draagt op haar manier zorg voor Jezus, is hem nabij in zijn lijden, staat pal achter het bedreigde slachtoffer. Terwijl 'de aanwezigen' (ook Jezus' leerlingen?) er aanstoot aan nemen.

Voor Judas is ondertussen de maat vol. Hij staat op en begeeft zich naar de hogepriesters om Jezus uit te leveren. Hij is het niet eens met de geweldloze weg van Jezus die nu onomkeerbaar blijkt en voelt zich door hem bedrogen. Op die manier bereik je immers nooit het 'Rijk van God' zoals hij zich dat de hele tijd heeft voorgesteld. Bij de hogepriesters is hij uiteraard heel erg welkom.²⁸

Donderdag - onze 'Witte Donderdag' (14,12-72)

Vandaag slachten de joden het paaslam. Jezus' leerlingen zijn dit niet vergeten en vragen hun meester waar ze samen het paasmaal zullen houden. Jezus wijst hun de weg, ergens in de stad, en twee van hen gaan de feestzaal klaarzetten. Ondertussen is Jezus op zijn manier wellicht bezig om die bijzondere avond voor te bereiden ...

Pesach, het joodse paasmaal: het grote moment waarop ze ieder jaar opnieuw vieren hoe God zijn volk bevrijd heeft, weggeleid uit het slavenland Egypte. Met het bloed van het lam werden toen de deurposten aangeduid van wie zich mocht klaarmaken om te vertrekken ...

's Avonds gaan de leerlingen met Jezus aan tafel, voor wat hun laatste avondmaal met hem zal worden ... We proberen het ons voor te stellen. Jezus is nu wel degelijk met de dood bedreigd. Maar wat met zijn leerlingen, die straks zullen achterblijven? Zullen ze overeind blijven? Zullen ze blijven geloven in dat goede nieuws, die blijde boodschap van Gods onvoorwaardelijke liefde en trouw? Zullen ze trouw blijven aan de enige weg die daarmee in overeenstemming is, de weg

van de actieve geweldloosheid (zoals wij die nu noemen)? Zullen ze geworteld blijven in die Goddelijke Geest van 'liefde, deemoed, zachtheid en geduld'?

En dan vindt hij plots dat heel eenvoudig teken uit, met brood en wijn (14,22-24). Hij zal zich geven, ten einde toe, en hoopt dat ze rond brood en wijn zijn naam zullen hooghouden. Niet omwille van hemzelf, omdat hij zichzelf zo belangrijk vindt, maar omwille van hen! Hij wil hen niet als wezen achterlaten.

Daarna verlaten ze weer de stad, richting Olijfberg, richting Betanië. Jezus waarschuwt ondertussen zijn leerlingen voor wat komen gaat, maar Petrus kent zichzelf en zijn angst niet: "Misschien zal iedereen ten val komen, maar ik niet." (14,29) Wie zijn eigen angst niet onder ogen ziet, zal moeilijk geweldloos kunnen strijden ...

"Aan de olijfgaard gekomen die Getsemane heet..." – zo begint het verhaal dat ons herinnert aan de ultieme bron waaruit Jezus gaat putten om in staat te zijn ten einde toe geweldloos te strijden, d.w.z. om het strijdperk niet te ontvluchten, en door te gaan zonder geweld te gebruiken tegen zijn tegenstanders. Biddend komt hij ook nu bij de bron waaraan hij zich kan laven en voeden, bij Diegene die hij zo vertrouwd Abba, Vader, noemde. Nu heeft hij er meer dan ooit nood aan, nu hij zich "onrustig en angstig" voelde worden, "dodelijk bedroefd" (14,33-34).

Op die plaats, in die stilte, wordt de strijd gestreden. "Abba, Vader, voor u is alles mogelijk, neem deze beker van mij weg. Maar laat niet gebeuren wat ik wil, maar wat u wilt." Tot driemaal toe, zegt het verhaal. Niet wat ik wil: blijven leven, gespaard blijven, geen martelingen, geen dood. Maar wat u wilt: dat ik doorga, geweldloos doorga, dat ik niet vlucht voor wie mij naar het leven staan; dat ik bereid ben, als het moet, mijn leven te geven, dienstbaar tot het einde ...

Het resultaat mag er zijn: zijn angst is weggeëbd. Vastberaden klinkt zijn stem: "Sta op, laten we gaan; kijk, hij die me uitlevert, is al vlakbij." Maar ook blijkt hij opnieuw in staat om zich niet dood te ergeren en kwaad te maken omwille van zijn leerlingen die ondertussen in slaap gevallen zijn, voor wie het allemaal te veel werd. Opnieuw die consequente geweldloosheid in de omgang met zijn medestanders, die hem toch duidelijk ontgoocheld hebben op dat moment ...

Nu begint zijn lijdensweg (14,43). Vierentwintig uur nadat Judas contact had genomen met de hogepriesters is het zover. Hij is vergezeld van een gewapende bende, met wie hij een teken heeft afgesproken: een kus. "Hij (Judas) liep recht op Jezus af, zei: 'Rabbi!' en kuste hem." Met een enorme waardigheid kijkt Jezus de bende aan die hem gevangenneemt, en spreekt hen toe. Geweldloos, gelovend in 'de kracht van de waarheid': "U bent er met zwaarden en knuppels op uitgetrokken om mij te arresteren, alsof ik een misdadiger ben! Dagelijks was ik bij jullie in de tempel om onderricht te geven, en toen hebben jullie me niet gevangengenomen; maar dit gebeurt omdat de Schriften in vervulling moeten gaan." (14,48-49) Hij was erop voorbereid, in Getsemane had hij zijn strijd immers gestreden.

In een snel tempo gaat het verder. Midden in de nacht komen alle hogepriesters, oudsten en schriftgeleerden bijeen en proberen bij Jezus een uitspraak te ontlokken “op grond waarvan ze hem ter dood konden veroordelen”. Het lukt hen een hele tijd niet. Wanneer de hogepriester Jezus zelf aanspreekt en vraagt waarom hij niet reageert, blijft hij zwijgen. Pseudogetuigen die iets proberen uit te vinden zijn geen antwoord waard. Alleen als de hogepriester hem vraagt “Bent u de messias, de Zoon van de Gezegende?” dient Jezus hem voluit van antwoord: “Dat ben ik, en u zult de Mensenzoon aan de rechterhand van de Machtige zien zitten en hem zien komen op de wolken van de hemel.” (14,61-62) Ziezo. De ‘godslastering’ is er, de doodstraf is verdiend.

Het brute fysieke en psychische geweld kan nu, midden in de nacht van donderdag op vrijdag, zijn gang gaan. Ze spuwen op Jezus, blinddoeken hem, knechten slaan hem in het gezicht en drijven de spot met hem. (14,65) Ondertussen ontkent Petrus tot tweemaal toe dat hij “die man” zou kennen. Petrus was – in tegenstelling tot Jezus – op deze confrontatie niet voorbereid, want wist blijkbaar niets af van de angst die in hem zat! (14,66-72)

Vrijdag – onze ‘Goede Vrijdag’ (hoofdstuk 15)

Vroeg in de ochtend bevestigt het hele sanhedrin Jezus’ aanhouding en levert hem over aan de Romeinse overheid, in de figuur van Pilatus. Die heeft wel door dat het ‘koningschap’ dat Jezus claimt (15,2) geen gevaar vormt voor de bezettende mogendheid. Maar hij zal de hogepriesters en het sanhedrin geen strobreed in de weg leggen. Even zoekt hij nog wel een uitweg (‘Zal ik hem vrijlaten of Barabbas?’), maar – met de woorden van de evangelist Johannes – wast daarna zijn handen in onschuld.

De menigte laat zich gewillig manipuleren door de grote heren van de tempel en roept nu, op de vijfde dag na zijn ‘blijde intocht’, uit volle borst “Kruisig hem!” (15,13-14) Tegenover de Geweldloze staat driemaal het ‘geweld’ van de lafaards: zijn vriend Petrus, Pontius Pilatus, en de ‘menigte’, die zich laat doen, en zich daarna als het ware op Pilatus wreekt door de dood te eisen van diegene die hij eerder had willen vrijlaten. Wat die menigte oorspronkelijk toch ook wilde?

Nu volgt alleen nog geweld: de doornenkroon, de spot, de kruisdraging – één lichtpunt: Simon van Cyrene, de kruisiging, de spot van de voorbijgangers, inclusief de hogepriesters en de schriftgeleerden, en de twee andere gekruisigden. “Mijn God, mijn God, waarom hebt u mij verlaten?” is Jezus’ laatste woord. Hij sterft.

Had het geweld dan werkelijk het laatste woord? Het lijkt zo. Maar niets is wat het lijkt. Want nu zijn er ogen die opengaan, om te beginnen bij buitenstaanders. De eerste die hem ‘herkent’ in zijn ware gedaante is een Romeinse centurio: “Werkelijk, deze mens was Gods Zoon.” (15,39)²⁹. De tweede die hem in zijn waardigheid herstelt, is een vooraanstaand lid van het sanhedrin, Jozef van Arimatea. Hij zorgt ervoor dat Jezus een graf krijgt (15,42-46), en distantieert zich daarmee duidelijk van zijn collega’s die erin geslaagd zijn om Jezus te laten vermoorden.

Studie voor Le Christ au Jardin des Oliviers (detail) – Eugène Delacroix

Een nieuw begin

Marcus’ evangelie kent een open einde, net als een moderne roman. De twaalf mannen, die vanaf het begin bij hem in de leer gingen, zijn nergens meer te bespeuren na de aanhouding van Jezus. De vrouwen, die voor hem hadden gezorgd toen hij rondtrok in Galilea en met hem waren meegereisd naar Jeruzalem (15,41), zijn wel in de buurt gebleven (15,40 en 47). De zondagochtend vroeg – na de sabbat – gaan ze dan naar het graf om zijn lichaam te balsemen en hem zo hun laatste eer te bewijzen. Maar ze vluchten weg als ze het graf leeg vinden en aangesproken worden door een “in het wit geklede jongeman”. Ze zijn “bevangen door angst en schrik”, schrijft Marcus, en hij eindigt zijn verhaal met “Ze waren zo erg geschrokken dat ze tegen niemand iets zeiden.” (16,8)³⁰

De boodschap van die ‘jongeman’? “Wees niet bang. U zoekt Jezus, de man uit Nazaret die gekruisigd is. Hij is opgewekt uit de dood, hij is niet hier; kijk, dat is de plaats waar hij was neergelegd. Ga terug en zeg tegen zijn leerlingen en tegen Petrus: ‘Hij gaat jullie voor naar Galilea, daar zullen jullie hem zien, zoals hij jullie gezegd heeft.’” (16,6-7)

Had men toen al kunnen filmen, wat zou de pellicule vastgelegd hebben? We weten het niet, zullen het nooit weten en hoeven het ook niet te weten. Eén zaak is echter duidelijk: op zeker ogenblik hebben ze met zijn allen die angst overwonnen. Ze zijn Jezus niet langer gaan zoeken bij de doden, maar traden in zijn spoor en lieten zich door hem en zijn ‘blijde boodschap’ inspireren. Het verhaal van de Geweldloze, trouw aan de liefde en zijn roeping om Gods grenzeloze barmhartigheid gestalte te geven, kende daarmee een nieuw begin.

TOT SLOT

Zijn verhaal gaat door. Ook al zal het in die twintig eeuwen die ons van hem scheiden héél lang onder de radar blijven dat het om het verhaal van een *Geweldloze* gaat. Maar vandaag staan we in onze (katholieke) Kerk op de drempel van een nieuw begin. Na de sessie van Pax Christi International samen met de Pauselijke Raad voor Vrede en Rechtvaardigheid in april 2016 en de vredesboodschap van paus Franciscus op 1 januari 2017, 'Geweldloosheid: een stijl van vredespolitiek'³¹ worden wereldwijd bouwstenen verzameld voor een encycliek rond deze thematiek – "Voor mij of voor mijn opvolger!", schijnt paus Franciscus al lachend gezegd te hebben ...

EINDNOTEN

- 1 Verder in deze tekst citeer ik altijd uit de Nieuwe Bijbelvertaling (NBV, 2005) – tenzij anders aangegeven.
- 2 Ondertussen verscheen hun commentaar in boekvorm bij Fidélité (Namen): Benoît en Ariane THIRAN-GUIBERT, *Jésus non-violent. Nouvelle lecture de l'évangile de Marc* ; Deel 1: *Changer notre regard* (2010); deel 2: *Traverser nos peurs* (2011); deel 3: *Passer de la mort à la vie* (2014).
- 3 Aldus Feitse BOERWINKEL, *Meer dan het gewone*, Ambo 1977
- 4 In de voorbije Vredesweek (2017) kwam terecht de slogan "De moed om niet perfect te zijn" op de agenda, met name de moed om te aanvaarden dat we niet volmaakt zijn, en bijgevolg zelf ook altijd nood hebben aan mededogen, barmhartigheid.
- 5 Het woord 'evangelie' (letterlijk 'goed nieuws' of 'blijde boodschap') hebben we aan Marcus te danken. Hij nam het woord over vanuit de politieke sfeer. Tegenover wat de Romeinen in zijn tijd 'goed nieuws' noemden (de blijde intocht van de keizer, de verwoesting van Jeruzalem...) staat het verhaal van deze man uit Nazaret: goed nieuws voor *alle* mensen!
- 6 Bij de bespreking hiervan beperk ik me tot wat het evangelie van Marcus hierover vertelt.
- 7 Egbert ROOZE, *Marcus als tegenevangelie*, Halewijn 2012, blz. 40.
- 8 Egbert ROOZE, o.c., verwijst hiervoor naar het werk van J. Jeremias, *Jérusalem au temps de Jésus*, Parijs 1967.
- 9 Egbert ROOZE, o.c., heeft het over 7 tot 8 soorten farizeeën, de NBV Studiebijbel vermeldt twee hoofdstromingen.
- 10 NBV Studiebijbel, voetnoot bij Lucas 23,52.
- 11 Zie Lytta BASSET, "Ik oordeel niemand" *Het evangelie meer dan moraal*, Averbode 1999, blz. 106 en volgende over 'De discretie van God'.
- 12 We volgen vanaf hier de inspiratie die we vonden bij Benoît en Ariane THIRAN-GUIBERT, zie hoger.
- 13 Frans VAN BLADEL, *Het Markusevangelie*, Lannoo, 2000, blz. 8
- 14 Ibidem, blz. 11
- 15 Niet elke Bijbelvertaling kiest ervoor om ook in het Nederlands net als in de Griekse grondtekst driemaal hetzelfde woord te gebruiken.
- 16 Lucas gaat daar dieper op in dan Marcus, en maakt dat het duidelijk niet alleen gaat over 'zich tot God keren', maar meteen ook over 'zich tot zijn medemens keren' Zie Lucas 3,7-14.
- 17 Aldus de vertaling van Frans VAN BLADEL, o.c.
- 18 "Geloven jullie nog steeds niet?" kan evengoed vertaald worden als "Hebben jullie nog steeds geen vertrouwen?"
- 19 Ook zo genoemd in de NBV, en niet langer 'broodvermenigvuldiging'. Het is een verhaal van *delen*, niet van *vermenigvuldigen*!
- 20 Jesaja 29,13-14 : "Omdat dit volk mij naar de mond praat, mij slechts met de lippen dient, terwijl hun hart ver bij mij vandaan is; omdat hun ontzag voor mij louter plicht is, slechts aangeleerd en door mensen opgelegd..."
- 21 Zoals in de Griekse grondtekst, en ook nog in de Willebrordvertaling van 1978: "Gij laat het gebod van God varen ..."
- 22 Vandaar de ondertitel van deel 1 in de reeks *Jésus non-violent: 'Changer de regard'*.
- 23 Jeremia 19, 10-11.
- 24 Alle verdere pogingen om dit antwoord concreet in te vullen gaan eigenlijk voorbij aan deze eerste feitelijkheid. De conclusies die men hieruit soms trekt i.v.m. de verhouding tussen kerk en staat of tussen godsdienst en economie zijn invullingen van de auteurs in kwestie, geen 'visie van Jezus' op die dingen!
- 25 Zo mag je het trouwens verstaan als je leest "hij had gemerkt dat hij (= Jezus) correct had geantwoord". 'Correct' betekent hier: hij heeft dezelfde mening als ik. Idem trouwens als Jezus daarna vindt dat hij 'verstandig' gesproken heeft!
- 26 Zie hoger, "Wie waren Jezus' tegenstanders?"
- 27 Denk eraan dat Marcus zijn verhaal schrijft op het ogenblik dat de tempel effectief al afgebroken is.
- 28 Vergelijkbaar met de moord op Gandhi? Ook toen was het een ontgoochelde medestander die hem de rug toegeraakte.
- 29 Centurio of honderdman, een leidinggevende in het Romeinse bezettingsleger. Als niet-Jood kent hij geen messiasverwachting en ziet hij niet uit naar die ene "Zoon van God". Daarom kan men zijn uitspraak wellicht beter vertalen zoals F. Van Bladel (o.c.) het doet, in de 'onbepaalde' vorm: "deze mens was echt (een) zoon van God". Vergelijk met de vraag van de hogepriester (14,61).
- 30 We volgen quasi alle moderne exegeten als we het oorspronkelijke Marcusevangelie laten eindigen met dit vers (16,8).
- 31 Bestellen kan bij Pax Christi Vlaanderen.

Ballade over Jezus

Huub Oosterhuis

Dit lied gaat over Jezus,
die man van lang geleden,
het dorp waar Hij vandaan komt,
is klein, heet Nazareth.
Zijn naam is alle eeuwen
tot hier toe doorverteld.

Hij was een Zoon der mensen,
geboren en getogen
uit arme Joodse ouders,
een twijg uit Davids stam,
een kind van de belofte,
een zoon van Abraham.

Hij was een jaar of dertig
toen Hij van zich deed horen,
de mensen schoolden samen
als vissen om Hem heen,
Zijn moeder en zijn broeders
begrepen niets van Hem.

De tijd is vol, bekeer je
en wees het zout der aarde,
wees voor elkaar barmhartig
zoals mijn vader is,
op zoek in deze wereld
naar wat verloren is.

Ben jij niet voor je kind'ren
zo goed als je maar zijn kunt,
geef jij een ander stenen
wanneer hij vraagt om brood?
Als wij gewone mensen,
hoeveel te meer dan God.

Met tollenaars en zondaars
dronk Hij dezelfde beker;
Hij kwam een dode tegen
en nam hem bij de hand.
De naam van God herleefde
in heel het Joodse land.

De goden van het duister,
de geest van kwaad tot erger
die mensen houdt gevangen,
heeft hij tenietgedaan.
Hij heeft hun macht ervaren
maar als een man weerstaan.

Zo doende wat hij doen kon
ten dienste van de mensen
viel hij in mensenhanden,
vond veel te jong de dood.
Er zijn er nog die zeggen:
hij is de zoon van God.

Wij gaan met dichte ogen
als vreemdelingen verder;
waarom is hij gekruisigd,
wij hadden zo gehoopt.
Wie zal de Schrift verklaren,
wie breekt voor ons het brood?

Er is nog meer te zeggen,
te veel om te bewaren,
de wereld zal te klein zijn
als alles helder wordt.
Als wij het moesten zingen,
wij kwamen stem te kort.

COLOFON

Auteur van dit dossier: Jan Vanden Berghe

Eindredactie: Karin Seberechts

Verantwoordelijke uitgever: Annemarie Gielen

Druk & lay-out: Drukkerij Room, Sint-Niklaas

ISBN-nummer: 9789461370716

Wettelijk depotnummer: D/2017/3498/006

Foto's: Creative Commons, WikiArt, Pax Christi

Pax Christi Vlaanderen
Italiëlei 98a
2000 Antwerpen
Tel: 03/225 10 00
koerier@paxchristi.be
www.paxchristi.be

Koerier-dossier is een vaste bijlage bij het abonnement op het tijdschrift Koerier van Pax Christi Vlaanderen. Deze formule van abonnement kost 30 euro en omvat zesmaal een Koerier met dossier. Losse nummers van elk dossier zijn afzonderlijk verkrijgbaar tegen 4 euro.